

Гловюк І.В.,
завідувач кафедри кримінального процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, доцент

ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ У СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ В СУДІ І ІНСТАНЦІЇ У КОНТЕКСТІ РІШЕННЯ «ІГНАТОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

Незважаючи на те, що КПК України передбачає судовий та змагальний порядок вирішення питання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у судовому провадженні в суді І інстанції, деякі аспекти застосування його норм можуть бути піддані критиці та мають бути вдосконалені у аспекті відповідності ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці ЄСПЛ. Відмітимо, що далеко не завжди усунення констатованих ЄСПЛ порушення Україною ст. 5 Конвенції вимагають внесення змін та доповнень до КПК України (як це передбачено, наприклад, у рішенні у справі п. 35 рішенні у справі "Чанєв проти України" (заява № 46193/13)): у ряді випадків достатньо змін судової практики та більш чіткого застосування чинного законодавства.

У справі "Ігнатов проти України" (заява № 40583/15) [1] було констатовано такі аспекти порушення ст. 5 Конвенції.

1. 1 жовтня 2013 року районний суд провів підготовче судове засідання у цій справі і продовжив строк тримання заявника та V. під вартою до 29 листопада 2013 р. Суд зазначив, не вдаючись у деталі і не вказуючи, кого із підозрюваних це стосується, що "інші запобіжні заходи не забезпечать належної поведінки обвинуваченого" в ході судового розгляду. Суд зазначає, що, незважаючи на те, що кримінальна справа була на новій процесуальній стадії, із двома обвинуваченими, національний суд не навів ніяких підстав для свого рішення і не вказав про кого із підозрюваних йдеться у рішенні. Це залишило заявника в стані невизначеності щодо підстав його затримання після цієї дати. У зв'язку з цим, Суд повторив, що відсутність будь-яких підстав, наданих судовими органами у своїх рішеннях, які дозволяють затримання протягом тривалого періоду часу є несумісним з принципом захисту від свавілля, закріпленого у параграфі 1 статті 5. За цих обставин Суд вважає, що рішення районного суду від 1 жовтня 2013 року не надавало заявникові адекват-

ного захисту від свавілля, який є суттєвим елементом законності тримання під вартою за змістом параграфу 1 статті 5 Конвенції, відповідно, мало місце порушення параграфу 1 статті 5 Конвенції.

Разом з тим, слід відмітити, що хоча ст. 315 КПК не містить вимог щодо змісту ухвали суду у частині запобіжного заходу, у силу відсилання до положень Розділу 2 повинні бути виконані вимоги ст. 199 КПК щодо ухвали про застосування запобіжних заходів (враховуючи формальну відсутність можливості продовжити строк дії запобіжного заходу), у тому числі наведено обставини, які свідчать про існування ризиків, передбачених статтею 177 КПК; обставини, які свідчать про недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризикам, передбаченим статтею 177 КПК; посилення на докази, які обґрунтовують ці обставини. Таким чином, для дотримання вимог Конвенції у таких ситуаціях необхідна зміна судової практики.

2. Крім того, Суд зазначив, що тримання заявника під вартою тривало майже рік і вісім місяців. Серйозність звинувачень, висунутих проти нього і ризик його втечі були згадані в первісному рішенні про застосування до нього запобіжного заходу у виді тримання під вартою. Ці ж аргументи, а також ризик його впливу на хід розслідування, який був доданий незабаром (див. пункти 8 і 13), залишилися незмінними аж до винесення вироку, за винятком рішення від 1 жовтня 2013, яке не містило взагалі ніяких підстав. Таким чином, суди використовували ті ж підстави для продовження терміну тримання заявника під вартою. Проте, відповідно до параграфу 3 статті 5, обґрунтування будь-якого терміну тримання, незалежно від того, наскільки коротким цей термін є, повинно бути переконливо продемонстроване владою. Крім того, з плином часу для тривалого тримання заявника під вартою потрібне додаткове обґрунтування, але суди не надали жодних додаткових аргументів. Крім того, на жодному з етапів національні суди не розглянули будь-які інші превентивні заходи в якості альтернативи тримання під вартою. Відповідно, Суд прийшов до висновку, що мало місце порушення параграфу 3 статті 5 Конвенції.

Національне законодавство, зокрема, ст. 331 КПК передбачає, що під час судового розгляду суд за клопотанням сторони обвинувачення або захисту має право своєю ухвалою змінити, скасувати або обрати запобіжний захід щодо обвинуваченого. Незалежно від наявності клопотань суд зобов'язаний розглянути питання доцільності продовження тримання обвинуваченого під вартою до спливу двомісячного строку з дня надходження до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру чи з дня

застосування судом до обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. За наслідками розгляду питання суд своєю вмотивованою ухвалою скасовує, змінює запобіжний захід у вигляді тримання під вартою або продовжує його дію на строк, що не може перевищувати двох місяців. Враховуючи вимогу про вмотивованість ухвали, вона повинна відповідати вимогам, передбаченим ст. 196 КПК у поєднанні із ст. 194 КПК, а щодо запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою – виклад обставин, які свідчать про те, що заявлений ризик не зменшився або з'явилися нові ризики, які виправдовують тримання особи під вартою (ч. 3 ст. 199 КПК). Тобто КПК у цій частині у відповідає вимогам Конвенції та практики ЄСПЛ. Таким чином, для дотримання вимог Конвенції у таких ситуаціях необхідна зміна судової практики.

3. Також Суд нагадав, що параграф 4 статті 5 Конвенції передбачає, що "законність затримання вирішується без зволікання". Є два аспекти цієї вимоги: по-перше, можливість судового розгляду повинна бути надана незабаром після того, як особа була затримана, і, при необхідності, через розумні проміжки часу після цього. По-друге, судовий розгляд повинен проводитися з належною ретельністю (див. Худобін проти Росії, № 59696/00, § 115, ECHR 2006-XII (витяги). Суд зазначив, що клопотання заявника про звільнення від 27 грудня 2013 року і 15 серпня 2014 роки не були розглянуті судом аж до 24 січня та 4 вересня 2014 року, відповідно, що не відповідає вимогам розгляду без зволікання. Отже, мало місце порушення параграфу 4 статті 5 Конвенції.

Разом з тим, КПК містить положення, що слідчий суддя, суд зобов'язаний розглянути клопотання підозрюваного, обвинуваченого протягом трьох днів з дня його одержання згідно з правилами, передбаченими для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу (ч. 4 ст. 21 КПК), а також положення, що кримінальне провадження щодо особи, яка тримається під вартою має бути здійснено невідкладно і розглянуто в суді першочергово. Тобто КПК у цій частині у відповідає вимогам Конвенції та практики ЄСПЛ. Таким чином, для дотримання вимог Конвенції у таких ситуаціях необхідна зміна судової практики.

Бібліографічні посилання:

1. Рішення «Ігнатов проти України» (заява № 40583/15). – Режим доступу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-169524"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) Неофіційний переклад Адвокатського об'єднання «Кульчицький, Кулаков і Біднягін», режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/895eb1efa4312a8dc22580f8003d.pdf>.